

Helsingissä 31. maaliskuuta 2014

ASIA: Suomen Farmasialiiton kannanotto Fimean valmistelemaan itsehoitolääkeohjelmaan

Itsehoitoa kehitettävä ja lääkevalikoimaa arvioitava

Terveydenhuollon ammattilaisilta saadun neuvonnan ja lääkeinformaation tukemana itsehoitolääkitys on edullinen ja turvallinen tapa hoitaa lieviä oireita – oikein käytetyillä, ammattiapteekista hankituilla itsehoitolääkkeillä saadaan lievät oireet hoidettua rasittamatta lääkäripalveluita. Itsehoitolääkevalikoiman laajuutta tarkasteltaessa on kuitenkin kiinnitettävä huomiota ensisijaisesti itsehoitolääkkeen hyöty-haittasuhteen arvioimiseen. Nykyiset itsehoitolääkkeet voivat aiheuttaa epätarkoituksenmukaisesti tai väärinkäytettyinä vakavia haittavaikutuksia. Vaikka lääkeinformaation määrä ja tarjonta itsehoidon tueksi on kasvanut, on kuluttajien kyvyissä suuria yksilöllisiä eroja ymmärtää ja erottaa omaan hoitoonsa liittyvä oleellinen tieto. Osa kuluttajista myös rutinoituu itsehoitolääkkeitä ostaessaan valitsemaan aina tutuimman merkin kyseenalaistamatta valintansa tarkoituksenmukaisuutta tai lääkkeen tarvetta. Tästä syystä itsehoitolääkkeiden käyttöä tulee ohjata ja valvoa.

Apteekit ovat lääkkeiden käyttäjille helposti tavoitettava terveydenhuollon lähipalvelupiste, josta he saavat farmaseuttien ja proviisorien asiantuntevaa neuvontaa ilman ajanvarausta. Farmaseutin ja proviisorin opinnoissa perehdytään lääke- ja apuaineiden ominaisuuksiin, lääkeaineiden vaikutuksiin ja turvallisuuteen, lääkehoidon toteutukseen sekä lääkkeisiin osana terveydenhuoltoa. Lääkealan tutkinnot, farmaseutti ja proviisori, antavat muihin terveydenhuollon ammattihenkilöiden tutkintoihin verrattuna ylivertaisen osaamisen itsehoitolääkkeiden turvallisen käytön ohjaamiseen ja neuvontaan.

Farmasialiitto katsoo, että kuluttajien itsehoitomahdollisuuksia tulee kehittää siten, että itsehoitolääkkeiden käytöstä aiheutuvat haitat eivät lisääny vaan vähenevät itsehoitolääkeneuvonnan ja käytön ohjauksen ansiosta. Näin ollen itsehoitolääkkeiden myynnin tulee tapahtua vain apteekista farmaseuttisen henkilöstön toimesta tai verkkoapteekista riittävän farmaseuttisen henkilöstön antaman neuvonnan kera.

Farmasialiitto esittää, että nykyistä itsehoitolääkkeiden valikoimaa tarkastellaan kriittisesti. Osa nykyisistä itsehoitolääkkeiden myyntiluvista tulee ehdollistaa siten, että tuotteet eivät ole kuluttajien vapaasti itse poimittavissa, vaan ne luovutetaan vain farmaseutin tai proviisorin antaman neuvonnan ja ohjauksen jälkeen (ns. Behind-the-Counter, BTC-lääke) esim. jälkiehkäisytablettien nykyisen myyntikäytännön mukaisesti. Lisäksi liitto esittää, että tiettyjä pitkään käytettyjä ja matalan haittavaikutusriskin omaavia reseptilääkkeitä voitaisiin siirtää BTC-lääkkeiksi (valmisteille ehdollinen, reseptivapaa myyntilupa), esim. kloramfenikoli-silmätippa silmätulehduksen hoitoon.

Matalan haittavaikutusriskin omaavien reseptilääkkeiden siirto BTC-lääkkeiksi tehostaisi terveydenhuollon resurssien käyttöä, kohtuullistaisi yhteiskunnan maksamia lääkekustannuksia, lisäksi kuluttajien valinnanvapautta ja parantaisi hoidon saatavuutta sekä kohentaisi kansanterveyttä parantuneen hoidon myötä. Farmasialiitto korostaa itsehoitolääkkeiden käytön ohjauksen ja valvonnan merkitystä. Sen vuoksi

BTC-lääkkeiden myynti ja käyttö tulee dokumentoida, esim. kirjaamalla ne lisätietona potilaan e-reseptikantaan, jotta niiden käytön ohjaus ja valvonta olisi mahdollista.

Ammattiapteekin toimintaa kehitettävä itsehoitolääkkeiden osalta

Tyypillisesti apteekkien liikevaihto muodostuu etupäässä reseptilääkkeiden myynnistä, mutta itsehoitolääkkeiden myynnin merkitys apteekkien kokonaistaloudelliselle tilanteelle on kasvamassa. Tästä syystä apteekkeille on muodostunut myös liiketaloudellisia kannusteita. Apteekit ovat valmiita kehittämään edelleen itsehoitolääkkeiden myyntiä ja siihen liittyvää farmaseuttista asiakaspalvelua, esim. BTC-lääkkeiden käytön ohjauksen ja valvonnan osalta.

Farmasialiitto katsoo, että apteekkeille tulee luoda kannusteita kehittää itsehoidon palveluita, jotka tukevat turvallista ja tarkoituksenmukaista itsehoitolääkkeiden käyttöä osana muuta hoitokokonaisuutta. Esimerkiksi, nykyisen itsehoitolääke kokonaisuuden laajentaminen BTC-lääkkeillä voisi olla em. kannuste apteekkeille kehittää asiakaspalveluansa osana muuta paikallista terveydenhuollon kokonaisuutta. Toisaalta osa apteekkien kannusteista voisi edelleen olla pakottavia, esim. toimintaa valvovan viranomaisen asettamia velvoitteita tai ohjeita, joilla valtakunnallisesti ohjattaisiin ja valvottaisiin palvelujen laatua ja itsehoidon turvallisuutta.

Apteekkien niukat farmaseuttiset henkilöstöresurssit rajoittavat itsehoidon ohjausta

Farmasialiitto katsoo, että itsehoitolääkkeiden käytön ohjaus on ja tulee olla laillistettujen farmaseuttien ja proviisoreiden työtä, jotta nykyinen potilas- ja lääkitysturvallisuuden taso säilytetään. Apteekarit tulee velvoittaa huolehtimaan siitä, että apteekkeissa on riittävästi farmaseuttista henkilökuntaa täyttämään lääkelain velvoitteet lääkeneuvonnasta myös itsehoitolääkkeiden osalta.

Itsehoidon lääkkeiden käyttöä ja kulutukseen luovuttamisen valvontaa on kehitettävä. Farmasialiitto katsoo, että perinteisen pakottavan säätelyn sijaan valvonnassa voidaan kehittää myös alan omaehtoista valvontaa (vrt. lääketeollisuuden markkinoinnin omaehtoinen valvonta). Apteekit voisivat luoda alalle omavalvontamekanismeja apteekkien toiminnalle (esim. alan oma mitoitus riittävälle farmaseuttiselle henkilöstölle itsehoitolääkkeiden asiakaspalveluun osana muuta paikallista terveydenhuollon palvelukokonaisuutta).

Alan omaehtoinen valvonta voisi tukea myös viranomaisvalvontaa, esim. pitämällä yllä viranomaisohjeiden mukaista itsehoitolääkkeiden asiakaspalvelun tasoa mahdollisesti laajenevan BTC-lääkevalikoiman myötä. Valitettavan usein apteekkeissa farmaseuttisen henkilöstön mitoitus suhteessa alueen asialliseen lääkehoidon hoitamiseen on niukka. Tällöin apteekkeissa tyypillisesti priorisoidaan reseptilääkkeiden toimittaminen ja jätetään itsehoitolääkkeiden ohjaus puutteelliseksi, koska useilla apteekkeilla ei ole riittäviä taloudellisia kannusteita itsehoitolääkkeiden neuvontaan. Laajeneva itsehoitolääkevalikoima antaisi apteekkeille selkeän taloudellisen kannusteen kehittää farmaseuttista asiakaspalveluaan.

Kuluttajat hakevat tietoa lääkkeiden turvallisuudesta ja omasta terveydestään

Kuluttajat kokevat omaan terveyteensä liittyvät ratkaisut itsellensä merkityksellisiksi ja haluavat vaikuttaa ratkaisuihin. He arvostavat ja myös usein hakevat asiantuntijan apua sekä mielipidettä terveyteen vaikuttavan tuotteen ostopäätöksen tueksi. Toisaalta myös vertaistuesta ja muiden kuluttajien kokemuksista etsitään apua entistä herkemmin.

Lääkkeiden turvallisuus saattaa epäilyttää kuluttajia. Viimeaikaiset kohut valelääkäreistä ja esimerkiksi Pandemrix-rokotteen aiheuttamista haittavaikutuksista pelottavat. Kuluttajat tekevät päätöksensä niiden tosiasioiden perusteella, mitkä he kokevat ymmärtävänsä. Tällöin asiantuntijan apu eri lähteistä saatavan

lääkeinformaation ymmärtämisessä sekä ohjaus lääkkeen oikeaan ja turvalliseen käyttöön on keskeisessä asemassa.

Farmaseuttien ja proviisorien asiantuntijuus mahdollistaa kuluttajien itsehoitolääkkeiden oikean ja turvallisen käytön ohjaamisen. Esimerkiksi Apteekkariliiton selvitysten mukaan kuluttajat kokevat apteekit luotettaviksi ja asiantunteviksi.

Farmasialiiton näkemyksen mukaan ammattiapteekkien toimintaa kehitettäessä tulee kiinnittää huomiota itsehoidon kehittämiseen ja ohjaamiseen moniammatillisena yhteistyönä apteekin toimialueen muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. Itsehoito saattaa olla oleellinen osa hoitokokonaisuutta (esim. kausiluontoisesti käytettävät allergialääkkeet) tai kansanterveystyötä (esim. tupakasta vieroitus, veren kolesterolitason alentaminen, verensokerin hallinta). Kuluttajien hoitokokonaisuuden hallinta vaatii asiantuntijan ohjausta ja moniammatillista yhteistyötä. Valitettavan usein apteekissa keskitytään vain hoidon lyhyen tähtäimen hallintaan ja kiinnitetään liikaa huomiota myynnin maksimoimiseen. Toisaalta moniammatillisen yhteistyön esteenä saattaa olla myös paikallisen terveydenhuollon toimihenkilöiden haluttomuus yhteistyöhön tai tiedon puute apteekkien mahdollisuudesta toimia muun terveydenhuollon tukena.

Farmasialiitto esittää, että apteekkilupien myöntämispöytäkirjan mahdollisen uudistamisen yhteydessä selvitetään 1) voisivatko luvat olla määräaikaisia, 2) voitaisiinko niihin liittää apteekkilupia myöntävän viranomaisen tarpeelliseksi näkemiä ehtoja alueellisen yhteistyön kehittämisestä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa ja 3) voidaanko luoda em. alueellisen yhteistyön seurannan kriteerit?

Kirsi Kvarnström

puheenjohtaja

Suomen Farmasialiitto

Pirjo Lukkari

yhteiskuntapoliittinen asiamies

Suomen Farmasialiitto